

І. Б. Усенко

Карум Леонід Сергійович

КАРУМ Леонід Сергійович (07(19). 12. 1888, м. Мітава, нині Єлгава, Латвія – 31. 10. 1968, м. Новосибірськ, РФ) – військовик, правознавець, педагог. 1894 родина К. переїхала до Житомира. Закін. Житомир. гімназію (1906), Київ. військ. училище (1908). Відтоді служив у 19-му Костром. піхот. полку (з перервою на навч. 1912–14). Учасник 1-ї світової війни. Від 1916 – викладач законознавства і курсовий офіцер у Костянтинів. військ. училищі (Київ). Після Лютн. революції 1917 – голова Ради офіцер. депутатів, чл. виконкомів Рад об'єднаних громад. організацій і військ. депутатів у Києві. Виступав проти діяльності УЦР, українізації армії тощо. У червні 1917 одружився з В. Булгаковою, сестрою [М. Булгакова](#) (деякі знайомі та родичі К. згодом стали прототипами героїв роману «Белая гвардия» і п'єси «Дни Турбиных», а сам К. втілений в образі капітана Сергія Тальберґа, пристосуванця і боягуза). Згодом виїхав до Петрограда, де завершив перерване війною навч. в Олександр. військ.-юрид. академії (1917). З метою одержання цивіл. правн. освіти відвідував заняття в Петрогр. університеті, диплом юриста отримав у Моск. університеті (1918). Делегат Всерос. наради Рад і Петрогр. ради робітн. та солдат. депутатів (квітень 1917). Повернувся до Києва після встановлення Української Держави П. Скоропадського (квітень 1918), працював у Військ. мін-ві. Напередодні встановлення у Києві влади Директорії УНР оформив латис. громадянство. Від січня 1919 – полковник і голова суду в Астрахан. корпусі Окремої Пд. армії, від квітня – у штабі 6-ї піхот. дивізії ЗС Пд. Росії на чолі з [А. Денікіним](#), від червня викладав у Костянтинів. військ. училищі (Катеринодар–Феодосія), від вересня також – у Феодос. нар. університеті. Опублікував кілька статей з теорії кооперації у ж. «Крымский кооператор». Від квітня 1920 – військ. представник латв. консула в Криму. Налагодив контакти з місц. більшовиками, надавав їм суттєву юрид. допомогу. Після встановлення у

Криму рад. влади (листопад 1920) викладав у Феодос. ІНО. Був заарешт. органами рад. військ. контррозвідки за підозрою у службі прокурором в армії А. Денікіна, але за клопотанням авторитет. крим. більшовиків звільнений. Добровільно перейшов на службу до Червоної армії, викладав у Феодос. стрілец. училищі, разом із яким повернувся до Києва. Від грудня 1921 до грудня 1922 викладав курс теорії права і держави у Київ. військ.-пед. школі. Від січня 1923 – викладач і гол. кер. військ. адміністрації, від січня 1924 – в. о. нач. навч. відділу Об'єднаної Київ. школи командирів. Опублікував кілька статей у ж. «Военное знание». Залишаючись на військ. службі, читав лекції у Київ. торг.-пром. технікумі (1922–25), ІНО та Інституті нар. господарства (від 1923). У вересні 1926 демобілізов., признач. військ. кер., від 1928 – викладач держ. права СРСР та закордон. держ. права Київ. інституту нар. господарства (КІНГ). Одним із перших серед київ. викл.-правознавців перейшов на марксист. позиції і почав розробляти засади рад. права, зокрема опублікував праці «Марксові та Енгельсові погляди на федерацію» («Записки Київського інституту народної освіти», т. 3), «До проекту нової Конституції УСРР» («Наукові записки КІНГ», вип. 9; обидві – 1928), «Стан викладання державного права у КІНГ» (там само, 1929, вип. 10). Був також позаштат. співроб. правн. комісії Каф. марксизму-ленінізму (від грудня 1926), Комісії для виучування рад. права (від жовтня 1928) ВУАН, Комісії по вивченню права і держ. устрою сх. країн при Київ. філії Всеукр. наук. асоціації сходознавства (від 1927). У листопаді 1929–січні 1930 перебував під арештом за звинуваченням у контррев. діяльності, доки справа не була припинена з огляду на позитивні характеристики К., надані впливовими членами більшов. партії. Острах подальших репресій і ліквідація КІНГ спонукали К. переїхати до Москви, де він від жовтня 1930 викладав військ. дисципліни у 1-му Моск. університеті. У січні 1931 заарешт. і 20 травня засудж. у справі «Весна» до вислання з перебуванням у виправно-труд. таборах строком на 5 р. Після дострок. (1 липня 1934) звільнення оселився у Новосибірську. Учителював, після закін. Новосибір. пед. інституту в Новосибір. мед. інституті 1945–53 очолював каф. іноз. мов (1948 з К. знято судимість). Займався літ. діяльністю, зокрема намагався спростувати аналогії між ним і персонажем творів М. Булгакова. Залишив рукописні мемуари «Моя жизнь. Роман без вранья» (зберігаються нині у Літ.-мемор. музеї М. Булгакова в Києві) і нарис про творчість М. Булгакова «Горе от таланта» (1967). Реабіліт. 1989.

Рекомендована література

1. Соколов Б. В. Булгаковская энциклопедия. Москва, 1997;
2. Тинченко Я. «Белая гвардия» Михаила Булгакова. К.; Л., 1997;
3. Ноженко С. Миф о городе Леонида Карума // Стиль и дом. 2000. № 4;
4. Шинкарук В. Спогади Леоніда Карума про Василя Кравченка // Волинь–Житомирщина: Істор.-філол. зб. з регіон. проблем. Ж., 2002. № 8;
5. Костюк Г. Полковник Карум // Костюк Г. Зустрічі і прощання: Спогади у 2 кн. Кн. 1. К., 2008.

Бібліографічний опис:

Карум Леонід Сергійович / І. Б. Усенко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-10188>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).